

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Humovo pojetí kauzality v A Treatise of Human Nature

Tadeáš Grym

Bakalářská práce

2019

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tadeáš Grym**
Osobní číslo: **H15335**
Studijní program: **B7310 Filologie**
Studijní obory: **Filozofie (dvouoborové)**
Anglický jazyk pro odbornou praxi (dvouoborové)
Název tématu: **Humovo pojetí kauzality v A Treatise of Human Nature**
Zadávací katedra: **Katedra filosofie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Záměrem bakalářské práce je koncepce kauzality v Humově díle A Treatise of Human Nature: Being an Attempt to Introduce the Experimental Method of Reasoning into Moral Subjects. Práce nejprve ve stručnosti představí osobnost Davida Huma v kontextu jeho doby a z hlediska Humova skeptického postoje či empirické teorie poznání, jíž se vymezil vůči dosavadní metafyzice jak racionalismu, tak empirismu. Hlavní část bakalářské práce bude věnována problému kauzality, která je tradičně provázána s otázkou indukce. Cílem této části bude vykázat meze induktivního poznání, proč nelze pojem indukce aplikovat na kauzalitu a dále vysvětlit zásadní roli Humova tzv. asociačního principu jakožto základu kauzálního pojetí skutečnosti. V závěru práce bude shrnuta diskuse vybraných interpretací k Humově teorii kauzality.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury: **viz příloha**

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Filip Grygar, Ph.D.**
Katedra filosofie

Datum zadání bakalářské práce: **1. května 2016**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. června 2017**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

Mgr. Tomáš Hejduk, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2016

Příloha zadání bakalářské práce

Seznam odborné literatury:

- ARCHIE, L. "Hume's Considered View on Causality." Greenwood, S.C., 2005: <<http://philsci-archive.pitt.edu/archive/00002247/01/causality.pdf> >.
- BEEBEE, H.: Hume on Causation. London New York: Routledge, 2006.
- BELL, M.: Hume on Causation. In: TAYLOR, J. A. (ed.): The Cambridge Companion to Hume. New York: Cambridge University Press, 2009, s. 147176.
- COVENTRY, A.: Hume's Theory of Causation. A Quasi-Realist Interpretation. London New York: Continuum, 2006.
- DAUER, F. W.: Hume on the Relation of Cause and Effect. In: RADCLIFFE, E. S. (ed.): A Blackwell Companion to Hume. Malden, MA: Blackwell Pub., 2008, s. 89105.
- DUCASSE, C. J.: Critique of Hume's Conception of Causality. The Journal of Philosophy, Vol. 63, No. 6 (1966), s. 141148.
- HUME, D.: Pojednání o lidské přirozenosti (Kniha 1. Rozum). Přeložil Hynek Janoušek. Praha: Togga, 2015.
- HUME, D.: Zkoumání o lidském rozumu. Přeložil Josef Moural. Praha: Svoboda, 1996.
- HUME, D.: An Enquiry Concerning Human Understanding. Oxford: Oxford University Press, 2010.
- HUME, D, NORTON, D. F., NORTON, M. (eds.): A Treatise of Human Nature Being an Attempt to Introduce the Experimental Method of Reasoning into Moral Subjects. Oxford: Oxford University Press, 2010.
- JANOUŠEK, H.: Předmluva překladatele. Nástin vzniku a obsahu Pojednání o lidské přirozenosti. In: HUME, D.: Pojednání o lidské přirozenosti (Kniha 1. Rozum). Přeložil Hynek Janoušek. Praha: Togga, 2015, s. 1156.
- NOVOTNÝ, Z.: David Hume a jeho teorie vědění. Olomouc: Votobia, 1999.
- ROTH, A. S.: Causation. In: TRAIGER, S. (ed.): The Blackwell Guide to Hume's Treatise. Oxford: Blackwell Pub., 2006, s. 95113.

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnici Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 12.6.2019

Tadeáš Grym

Poděkování

Rád bych zde poděkoval své rodině, která mě bez ustání podporovala v napsání této práce, a také svému vedoucímu Filipu Grygarovi, Ph.D. za jeho motivující slova.

NÁZEV PRÁCE

Humovo pojetí kauzality v A Treatise of Human Nature

ANOTACE

Tato práce pojednává o filosofii Davida Huma se zaměřením na jeho pojetí kauzality a pojmu indukce. Nejdříve stručně představuje osobu Davida Huma a čím se vymezil proti racionalistické tradici a následně se věnuje Humovu filosofickému systému. Poté se detailně zabývá pojmem kauzality a indukce. Práce ve svém závěru shrnuje současnou diskuzi k interpretaci Humových myšlenek.

KLÍČOVÁ SLOVA

kauzalita, indukce, Hume, David

TITLE

Hume's Conception of Causality in A Treatise of Human Nature

ANNOTATION

This thesis is concerned with the philosophy of David Hume. It deals in detail about his conception of causality and the term of induction. First, it introduces the figure of David Hume in contrast to the rationalistic tradition and then goes on to explain Hume's philosophical system. What follows is a detailed description of causality and induction. The paper then summarizes contemporary discussion surrounding the way commentators interpret Hume.

KEYWORDS

causality, induction, Hume, David

Obsah

Úvod	6
1. David Hume.....	7
2. Věda o člověku	8
2.1 <i>Imprese a ideje</i>	9
2.2 <i>Asociace idejí</i>	10
2.3 <i>Vztahy</i>	12
3. Rozdělení <i>poznání</i> a <i>víry</i>	15
4. Kausalita aneb příčina a účinek.....	18
4.1 Mechanismus <i>kauzálních soudů</i>	19
4.2 <i>Soumeznost</i>	24
4.3 <i>Následnost</i>	25
4.4 <i>Idea nutného spojení</i>	25
4.5 Dvě definice <i>kauzality</i>	28
5. Indukce	31
5.1 Hume a jeho pojetí <i>indukce</i>	32
6. Interpretace Humovy <i>kauzality</i>	35
6.1 Realismus	35
6.2 Antirealismus.....	36
6.3 Quasirealismus	37
6.4 Tradiční interpretace.....	37
6.5 Quasirealistická interpretace	39
7. Závěr.....	41
Shrnutí	42
Citovaná literatura	43

Úvod

Úkolem této práce je vyložit teorii kauzality neboli příčiny a účinku skotského filozofa Davida Huma a osvětlení pojmu indukce.

Jako primární literaturu jsem si zvolil dílo Davida Huma v překladu Hynka Janouška *Pojednání o lidské přirozenosti, Kniha 1. Rozum* a knihu Helen Beebeové *Hume on Causation*.

Za sekundární literaturu mi poslouží sborník *Cambridge Companion to Hume*, kniha Angely Coventryové *Hume's theory of Causation: A Quasi-Realist Interpretation* a kniha od Galena Strawsona s titulem *The Secret Connexion: Causation, Realism, and David Hume*.

Na začátku této práce použiji primární literaturu a články ze sborníku *Cambridge Companion to Hume*, kterými uvedu základní stavební kameny Humovy filozofie. Tyto fundamenty uvádím s pomocí autorů Johna Bira a Davida Owena a jejich článků *Hume's New Science of the Mind*, respektive *Hume and the Mechanics of Mind: Impressions, Ideas, and Association*. Detailní porozumění těmto základům je třeba, jak uvidíme v pokračování mé práce, kde se s pomocí článku Martina Bella *Hume on Causation* podíváme na představení a následný detailní rozbor kauzality, který budu rozebírat s pomocí knihy Helen Beebeové *Hume on Causation*. Také se pokusím vysvětlit, proč slavný problém indukce, který Humovy kritici používají, aby napadli jeho dílo, proti jeho pojetí kauzality dle mého názoru neobstojí. Na závěr této práce předložím několik interpretací Humovy kauzality. K tomuto účelu využiji hlavně knihu od Angely Coventryové *Hume's theory of Causation: A Quasi-Realist Interpretation*.

1. David Hume

Hume žil v osmnáctém století a řadil se k britským empirikům po bok myslitelům jako například John Locke nebo George Berkeley, ačkoliv ne se všemi jejich názory souhlasil. Tito filosofové tvrdili, že veškeré naše vědění získáváme ze zkušenosti. Stáli tak v protikladu vůči kontinentálním racionalistům jako byl René Descartes, Baruch Spinoza anebo Gottfried Leibniz. Jeho práce ovlivnila i Immanuela Kanta, kterého prý probudila z dogmatického spánku.

David Hume si dal za úkol vytvořit novou vědu o člověku. Odmítal racionalistické vrozené ideje a tvrdil, že veškeré lidské poznání musí vycházet z percepce našich smyslů. Učinil tak pod dojmem z rozporů, které panovaly v jeho době. V úvodu *Pojednání* mluví o tom, jak má každý svůj vlastní názor na stav světa a hanobí každý jiný názor. V úvodu doslova říká „V oblasti filosofie a věd není nic běžnějšího a přirozenějšího než že lidé, kteří si před světem nárokují objev čehokoliv nového, vyvyšují přednosti svých vlastních systémů hanobením systémů, které se rozšířily před nimi.“¹

---

¹ T Úvod. 1, přel Janoušek

2. Věda o člověku

Cílem Davida Huma bylo přijít s novou „vědou o člověku“ („*science of man*“), která by sama o sobě dala zcela nový základ všem ostatním vědám. Jediným předmětem této vědy je lidská přirozenost.

Hume svou novou vědu založil na několika principech, které se na následujících řádcích pokusím vysvětlit. Jednalo se zejména o rozdělení obsahu naší mysli na *imprese*² a *ideje* a dále o jejich propojení a fungování. Dle Huma totiž naše mysl s percepcemi dále pracuje podle určitých pravidel, které nazývá *vztahy* a přesně je popisuje a vypočítává.

Velkou kapitolou je pro Huma také to, jak dochází naše mysl k *víře*³ o tom co je co. Jak například dochází lidská mysl k *víře*, že jedna plus jedna rovná se dva. To je příklad demonstrativního odvozování. Ovšem Huma více zajímá odvozování kauzální. Tedy například proč *věřím* tomu, že pokud letí fotbalový míč do skleněného okna, výsledek bude spousta střepů? Kde se tato neochvějná *víra* bere? John Biro ve svém článku *Hume's New Science of the Mind* trefně poznamenává, že Hume považuje za zdroj této *víry představivost*. Biro říká, že Hume považuje *rozum* za nástroj porovnávání dvou *idejí*, které jsou neměnné. Ovšem *představivost* je naopak část mysli, která nám dovoluje plynule a zcela přirozeně přecházet od jedné *ideje* k druhé. A dělá to za pomoci *zvyku*, který k tomuto účelu tvoří. Tento *zvyk* mysl nutí přecházet od jedné *ideje* k druhé a je ovládán *přirozenými vztahy*.⁴ K tomu slouží princip *asociace idejí*, který Beebeová ve své knize označuje jako *asociativní*

---

² V této práci jsou pojmy, které myslím tak, jak je myslel Hume, psané kurzívou.

³ Používám zde překlad Hynka Janouška, který ho ustanovuje jako „víru ve skutečnost“

⁴ Norton, D. F. a Taylor, J. A. *The Cambridge companion to Hume*. In: Biro, J. *Hume's New Science of the Mind*, 2nd ed. New York: Cambridge University Press, 2009. Cambridge companions to philosophy. ISBN 978-0-521-85986-8, str. 48 (dále citováno jako *Hume's New Science of the Mind*)

mechanismus kauzality.⁵ To se snaží Hume objasnit. A pokusíme se o to i my společně, jen co si ujasníme několik Humových termínů.

2.1 *Imprese a ideje*

Tato kapitola je poněkud delší, ale je opravdu potřebné u ní setrvat, protože se věnuje zásadnímu úvodu do filosofického systému Davida Huma a veškerá debata o *kauzalitě*, která bude následovat, by byla bez porozumění tomuto úvodu nesrozumitelná. Podobně jako Hume ve svém díle i já zde budu používat hodně příkladů, aby bylo jeho rozlišení naprosto jasné. Ostatně i David Owen zmiňuje, že ačkoliv Hume věnuje svému původnímu rozlišení poměrně dlouhou pasáž, je to pouze pro to, aby čtenář jasně pochopil jeho pojmosloví. I přesto, že své pojmy později definuje přesněji, nám postačí, pokud dokážeme jeho pojmy dostatečně odlišit.

David Hume své dílo začíná slovy „Všechny percepce lidské mysli se dělí na dva odlišné druhy, které budu nazývat *impresemi* a *idejemi*.“⁶

Pojďme si nejdříve vysvětlit, co je to *imprese*. Pokaždé, když naše mysl přijímá nějaký vjem, tak se v mysli objevuje jako *imprese*. Jedná se o nejvíce živou věc v naší mysli. Pokud například naše oko spatří bílou židli, mysl v tu chvíli přijímá *impresi* bílé židle.

Druhým druhem je *idea*. Ta vzniká uložením *imprese* do paměti. Je jejím vybledlým obrazem. Představte si rozdíl mezi tím, když vidíte židli a když zavřete oči a pouze si ji představíte. Pokud se tedy můj zrak odvrátí od bílé židle, budu si ji i tak schopen představit, a to právě díky tomu, že mám v mysli *ideu* bílé židle. Důležité je, že *ideje* dokáže lidská paměť opět vyvolat, ale také všemožně kombinovat.

---

⁵ Beebee, H. *Hume on Causation*. New York : Routledge, 2006. ISBN 04-152-4339-4, str. 60

⁶ T 1.1.1.1, přel. Janoušek

Tyto obsahy dále Hume rozděluje na jednoduché a složité. To znamená, že pokud před sebou uvidím bílou židli, přijímám jak *impresi* bílé barvy, tak *impresi* židle. Podobně tomu je s *idejemi*. Pokud mám v mysli *ideu* bílé, tak i pokud uvidím černou židli, dokážu si ji v mysli představit jako bílou.

Imprese se tedy od *ideje* odlišuje stupněm síly a živosti, a ačkoliv je většina smysly přijímaných *impresí* složitá, dají se rozložit na jednotlivé části.

Jak můžeme vidět výše, *imprese* předchází *ideje*. Proto se Hume nejdříve také věnuje *impresím* a pokračuje v rozboru právě s nimi. Dochází k závěrům, že: „*Imprese* lze dělit na dva druhy, a sice *imprese smyslového vnímání* a *imprese reflexe*.“⁷ *Imprese smyslového vnímání* jsou prvotní vjemy našich smyslů. Ovšem *imprese reflexe* jsou percepce nových objektů v naší mysli. Uvedu příklad. Jakmile ucítím rybinu, uloží se mi *idea* pachu rybiny do mysli. Když si ji po nějaké době opět vyvolám, pravděpodobně mi v mysli vyvstane také *idea* odporu. To je právě nová *idea*, tedy vlastně *imprese*, která ovšem vzniká ne percepcí, ale odvozením v mé mysli.

David Hume zde ustanovuje jakési pravidlo. Toto pravidlo se v angličtině se nazývá The Copy Principle a zní „... všechny naše *jednoduché ideje* jsou při svém prvním výskytu odvozené z *jednoduchých impresí*, které jim odpovídají a které přesně reprezentují.“⁸ To znamená, jak jsem již zmínil výše, že naše mysl je schopna nadále množit, přehazovat a pracovat s *impresemi*, které se do ní dostanou a tvořit tak složitější *ideje*.

2.2 Asociace idejí

V předchozí podkapitole jsem zmínil The Copy Principle. Ten tvoří z *jednoduchých impresí* jednoduché *ideje*. V *Pojednání o lidské přirozenosti* 1.1.4. se Hume snaží obhájit jakýsi univerzální princip, díky kterému je naše mysl schopna vytvářet nové a nové *ideje*. Tento univerzální princip je dle něj

---

⁷ T 1.1.2.1, přel. Janoušek

⁸ T 1.1.1.7, přel. Janoušek

asociace idejí. Ta má dále tři vlastnosti, které jsou: *podobnost, soumeznost a příčina a účinek*. Jak uvidíme v dalších částech této práce, právě výše zmíněné vlastnosti asociace označuje později Hume jako *přirozené vztahy* a vysvětluje jejich fungování takto: „... tyto vlastnosti vytvářejí mezi *idejemi asociaci* a při objevení jedné *ideje* přirozeně navodí jinou. V průběhu myšlení a při neustálém oběhu našich *idejí* očividně přechází naše obraznost od jedné *ideje* k jiné, která se jí podobá, a tato vlastnost je již sama o sobě pro *obraznost* dostatečným svazkem či asociací.“⁹

Nyní se pojdme podívat, co k Humově *asociaci idejí* říká Owen. Ten trefně podotýká, že *asociace idejí* je společně s The Copy Principle dalším důkazem o Humově odhodlání držet se jen a pouze smyslových vjemů. „... obraznost může podle libosti všechny *jednoduché ideje* rozdělovat a znovu sjednocovat...“¹⁰ To znamená, že by tato schopnost nešla vůbec vysvětlit „... pokud by se neřídila nějakými univerzálními principy... Měli bychom ho považovat za jemnou sílu... Přirozenost zde totiž svým způsobem upozorňuje každého na ty *jednoduché ideje*, které se nejlépe hodí ke sjednocení ve *složené ideje*.“¹¹ Owen upozorňuje, že toto je typické pro celou Humovu teorii, uvádí obecné principy založené na podobnostech, které se odehrávají v naší mysli, ovšem nadále je nevysvětluje.¹²

Asociaci idejí si bylo nutno vysvětlit hlavně proto, že je velice důležitá v pochopení *příčinnosti*. A zmiňuje to i Owen ve svém textu, když upozorňuje, že celý argument v *Pojednání 1.3* se točí okolo *pravděpodobnosti* a vzniku *víry* o věcech, které nejsou v ten moment v dosahu našich smyslů. Ovšem pozor, Hume se nezabývá tím, zda jsou tyto soudy a naše *víra* v ně

---

⁹ T 1.1.4.2, přel. Janoušek

¹⁰ T 1.1.4.1, přel. Janoušek

¹¹ T 1.1.4.1, přel. Janoušek

¹² Norton, D. F. a Taylor, J. A. *The Cambridge companion to Hume*. In: Owen, D. *Hume and the Mechanics of Mind, Impressions, Ideas, and Association*, 2nd ed. New York: Cambridge University Press, 2009. Cambridge companions to philosophy. ISBN 978-0-521-85986-8, str. 85 (dále citováno jako *Hume and the Mechanics of Mind*)

nějakým metafyzickým způsobem pravdivé, jeho zájem leží jinde. Zajímá ho jen a pouze vznik naší *víry*. Jak k ní naše mysl dochází a jaké mechanismy se za tímto procesem skrývají.

2.3 Vztahy

David Hume ustanovuje sedm *vztahů* na dvou stranách svého *Pojednání* v části 1, oddíle 5. Já je zde uvádím v překladu Hynka Janouška a v závorce v anglickém originále.

Humovy *filosofické vztahy* si pouze vyjmenujeme s krátkým popisem, ovšem u jeho *přirozených vztahů* setrváme déle, protože jedním z nich je i *příčina a účinek*.

Filosofické vztahy Hume ustanovuje čtyři. Prvním z nich je *podobnost (resemblance)*, druhým *protikladnost (contrariety)*, třetím *stupeň kvality (degree of quality)* a čtvrtým *kvantitativní poměr (proportions in quantity)*.¹³

Filosofické vztahy popisuje Hume jako ty, které „... zcela závisí na *idejích*, jež porovnáváme... Na základě *ideje* trojúhelníku zjišťujeme vztah rovnosti tří jeho úhlů ke dvěma pravým, a dokud je naše *idea* tatáž, zůstává tento vztah beze změn.“¹⁴ Owen toto vykládá tak, že pokud je v naší mysli *idea* trojúhelníku jako uzavřeného tvaru o třech stranách se třemi vrcholy, bude součet jeho vnitřních úhlů vždy roven součtu dvou pravých úhlů. To je dle Owena demonstrativní úsudek. Opak tohoto vyvozování neexistuje, nedokážeme si představit trojúhelník, jehož vnitřní úhly by nesvíraly součet dvou pravých úhlů, a právě proto, že naše mysl není ani schopna takové představy, můžeme výsledek tohoto vyvozování dle Huma označit za *poznání (knowledge)*.¹⁵ Více se tomuto tématu budu věnovat v další kapitole.

Přirozené vztahy jsou takové vztahy, díky kterým „... jsou dvě *ideje* spojeny v obraznosti, přičemž jedna přirozeně

---

¹³ T 1.3.1.2, přel. Janoušek

¹⁴ T 1.3.1.1, přel. Janoušek

¹⁵ *Hume and the Mechanics of Mind*, str. 80

vyvolává druhou...“¹⁶ Patří mezi ně *identita (identity), prostor a čas (time and space)* a *vztah příčiny a účinku (causality)*.

Takže, podle Beebeeové jsou *přirozené vztahy* vlastně jen jakási podkategorie *vztahů filosofických*. Beebeeová upřesňuje toto rozdělení ne jako rozdělení dvou typů *vztahů* mezi *idejemi*, ale jako rozdělení dvou druhů operací v naší mysli. Rozdělení toho, co se děje v naší mysli při získávání těchto *vztahů* mezi *idejemi*.¹⁷ Například pokud uvidím obraz a budu přemítat, jestli ho namaloval Leonardo Da Vinci, vybavím si v mysli ostatní obrazy od Leonarda Da Vinci a budu je porovnávat *vztahem podobnosti*. Ovšem to neznamena, že *podobnost* je *přirozený vztah*, v mysli jsou *ideje* dalších obrazů vyvolávány zcela záměrně, za účelem porovnání, ne nevědomky za pomoci *asociace*.

Právě *přirozené vztahy* jsou to, co nejvíce zajímá všechny autory zabývající se kauzalitou. Hume totiž píše: „Jedině *příčinnost* vytváří spojení, jež nás na základě existence či činnosti jednoho předmětu ujišťuje o tom, že jej následovala či předcházela jiná existence či činnost.“¹⁸ To znamená, že *příčinnost* je jediným vztahem, který nám dovoluje nahlédnout za naše smyslové vnímání.

John Biro velice dobře rozebírá Humovy dvě části mysli na tzv. přemýšlivou a nepřemýšlivou, kde každá část využívá jiné *vztahy*. Říká: „... *rozum* je přemýšlivá část mysli, kterou používáme při porovnávání dvou *idejí*... *obraznost* je nepřemýšlivou částí mysli, díky které dokáže naše mysl přecházet od jedné *imprese* či *ideje* k další, za pomoci *přirozených vztahů*.“¹⁹ A sám Hume říká v *Pojednání*: „...

---

¹⁶ T 1.1.5.1, přel. Janoušek

¹⁷ Beebee, H. *Hume on Causation*. New York : Routledge, 2006. 04-152-4339-4, str. 17

¹⁸ T 1.3.2.2, přel. Janoušek

¹⁹ *Hume's New Science of the Mind*, str. 48-49

rozum za žádných okolností neposkytuje a ani nemůže nikdy poskytnout důvěru v trvalou a odlišnou existenci těles.“²⁰

Abych tedy shrnul Humův pojem *vztahů*. Dělí je na dvě skupiny, na *filosofické vztahy* a *přirozené vztahy*. *Filosofické vztahy* jsou ty, které používá *rozum* k porovnávání dvou a více *idejí*. *Přirozené vztahy* jsou ty, které ovládají a umožňují *asociaci idejí* a používá je naše *obraznost*.

Jak ještě uvidíme v další části této práce, Humovo rozdělení *vztahů* na dva druhy bude důležité pro jeho věhlasné dvě definice *kauzality*.

---

²⁰ T 1.4.2.14, přel. Janoušek

3. Rozdělení poznání a víry

Jak jsem již zmínil, podle Davida Huma má naše mysl dva „nástroje“, které používá k pracování s *idejemi*. Jsou jimi *rozum* a *obraznost*. *Ideje* ty dva „nástroje“ porovnávají a poměřují pomocí *vztahů*. Hume díky tomuto jasnému rozdělení přesně říká, za jakých podmínek a o čem může naše mysl dosáhnout *poznání*. To, jak docházíme k *víře* v každodenní skutečnosti si v krátkosti vysvětlíme na závěr této kapitoly a více se tímto tématem budeme zabývat v další kapitole, neboť tam hraje velkou roli právě *kauzalita*. Pojdme se nejdříve podrobně podívat na dosažení *poznání*.

K *poznání* docházíme dle Huma jen a pouze porovnáváním dvou *idejí filosofickými vztahy*. Sám píše, že jsou to tyto čtyři *vztahy*, které tvoří základ vědy.²¹ Mentální procesy, které k porovnávání můžeme použít, jsou *dedukce* nebo *demonstrativní dokazování*.

Dedukce je tradičně brána jako proces opačný k indukci. Postupuje se v něm od pravdivých premis k pravdivým závěrům. Příkladem dedukce může být například tvrzení:

- Sókratés je člověk.
- Všichni lidé jsou smrtelní.
- Sókratés je smrtelný.

První dva body jsou premisy, ze kterých vyvozují třetí bod, závěr, který je nutně pravdivý.

Dedukce pro Davida Huma je ovšem něco lehce odlišného. Podle něj, když *dedukujeme*, tak vyvozujeme z jedné *ideje* druhou *ideu*, podobnou té první. Výsledné *poznání* se týká právě těchto *vztahů* mezi *idejemi*, ne *idejí* samotných. Například když porovnávám ve své mysli myš a slona, docházím k závěru, že slon je větší než myš. Důležité je, že nezjišťuji žádné nové *ideje*, vystačím si s těmi, které jsou již přítomné v premisách mé teze.

---

²¹ T 1.3.2.1, přel. Janoušek

Dalším možným *rozumovým* aktem, co se týče *idejí*, tedy jejich porovnávání mezi sebou, je *pravděpodobnost*. Při *pravděpodobnostním* usuzování musí být v mysli přítomna jak *impres*e nějakého předmětu, tak *idea* nějakého jiného. Toto usuzování nalézá pouze *vztahy* mezi předměty, ne mezi *idejemi*.²²

Demonstrativním dokazováním myslí Hume vyvozování nutně pravdivých závěrů. Jeho pojetí je vlastně dosti podobné tradičnímu pojetí dedukce. Nejlepším příkladem *demonstrativního dokazování* jsou pro Huma matematické pravdy. Například že dva plus dva rovná se čtyři. Výsledek našeho usuzování musí být nutně pravdivý, protože opak tohoto výsledku si nedokážeme ani představit. A pokud je tento opak nemyslitelný, musí být náš závěr jediný možný, platný a pravdivý.²³

Nyní tedy víme, jak docházíme dle Huma k *poznání*. Mnoho cest není a kdybychom se měli řídit pouze tím, co můžeme označit za *poznání*, asi bychom se ve světě a životě moc neorientovali. Proto ustanovuje další pojem, který si teď osvětlíme, a to *víru*. Používám překlad Hynka Janouška, který anglický originál *belief* překládá jako *víra* a zmiňuje, že Hume občas pro tento stejný fenomén užívá výrazu *opinion*, tedy *přesvědčení* nebo *mínění*. Humovou *vírou* se myslí víra ve skutečnost, ve skutečné věci okolo nás.²⁴

Podle Huma vzniká *víra* naším *kauzálním* usuzováním. Jak přesně tento mechanismus funguje budu vykládat v dalších kapitolách, pro teď nám postačí zmínit, že ve chvíli, kdy má moje mysl senzorickou *impresi* nějakého předmětu, automaticky očekává neboli *věří*, že tento předmět bude doprovázen nějakým dalším, který ho v mé minulé zkušenosti prozatím vždy

---

²² T 1.3.6.6, přel. Janoušek

²³ *Hume on Causation*, str. 152-153

²⁴ Hume, D. *Pojednání o lidské přirozenosti, Kniha 1. Rozum*. [překl.] Hynek Janoušek. Praha : Togga, 2015. 978-80-7476-094-5, str. 444-445

doprovázel. Je důležité zmínit, že toto očekávání nepochází z *rozumu*, ale právě naopak z naší *obraznosti*. Tedy to, jak získáváme *víru* ve věci okolo nás není rozumový akt.

Když jsem vysvětlil, jak David Hume rozděluje *poznání* a *víru*, prozkoumám nyní ve větším detailu samotnou *kauzalitu*, jediný *vztah*, který „...vytváří spojení, jež nás na základě existence či činnosti jednoho předmětu ujišťuje o tom, že jej následovala či předcházela jiná existence či činnost.“²⁵

---

²⁵ T 1.3.2.2, přel. Janoušek

4. Kauzalita aneb příčina a účinek

Kauzalita je jedním z nejdůležitějších bodů celé Humovy „vědy o člověku“. Zatímco jeho strukturovaná výstavba myslí ukazuje, jak získáváme informace o okolním světě, je to právě *příčinnost*, která nám dovoluje překonat naše smysly a vyvozovat z našich percepce. V první knize *Pojednání* jí věnuje celou část 3.

Beebeová ve své knize píše, že Hume má ve svém díle tři zájmy. První se týká geneze. Kde se berou naše mentální obsahy a jakým způsobem spolu interagují? V otázce *kauzality* jde hlavně o to, jakým způsobem dokážeme vyvozovat *účinky z příčin*. Druhý zájem je epistemologický. Co můžeme říct o světě okolo nás s jistotou? Ospravedlňuje něco naše kauzální soudy? A co můžeme vědět o budoucnosti, jestliže nám veškeré informace do myslí proudí skrze smysly? A třetí Humův zájem je sémantický. Co přesně myslíme tím, že existuje nějaký svět? Nebo tím, že tahle *příčina* způsobila tenhle *účinek*?²⁶

Ústředním zájmem této práce budou hlavně první dva body, tedy jakým způsobem probíhá v naší myslí *kauzální vyvozování* a zda výsledky, které získáváme, jsou skutečné a vypovídají něco o skutečném světě.

Ve vykládání Humova pojetí *kauzality* začnu objasněním samotného mechanismu *kauzálního* usuzování, který podle Huma máme v myslí a osvětlím, jak se chová a kterými částmi myslí je ovládán. Následně budu pokračovat několika fenomény, které podle něj musí naše kauzální usuzování doprovázet. Jsou jimi *soumeznost*, *následnost* a *idea nutného spojení*. Nejdříve se podíváme, jak tyto pojmy představuje sám David Hume a následně budeme pokračovat interpretací *kauzality* různými autory.

---

²⁶ Beebe, H. *Hume on Causation*. New York : Routledge, 2006. 04-152-4339-4, str. 6

4.1 Mechanismus *kauzálních* soudů

David Hume uvádí, že naše *kauzální* usuzování, tedy vyvozování *účinků z příčin*, nefunguje na základě *rozumu* a jeho výsledky tedy nemůžeme označit za *poznání*. Podle něj tento myšlenkový pochod funguje jen na základě *zvyku*.

Tuto tezi prozkoumává v *Pojednání*, části 3, oddíle 6, kde uvádí: „Jelikož přechod od *imprese*, která je dána v paměti, nebo ve smyslech, k ideji předmětu, který nazýváme příčinou nebo účinkem, patrně závisí na minulé *zkušenosti* a na paměti jejich *stálého sdružení*, je na řadě otázka, zda zkušenost vytváří tuto ideu pomocí *chápatosti*, či *obraznosti*...“²⁷ K odhalení toho, že náš mechanismus *kauzálních* soudů funguje pouze na základě *zvyku* se ještě vrátím, ale je třeba začít od začátku.

David Hume píše, že naše *kauzální* usuzování funguje jen za pomoci předchozí zkušenosti. Jak přesně napomáhá zkušenost z minulosti s odhalováním *příčiny* a *účinku*? „... Pamatujeme si časté případy existence jednoho druhu předmětů, a právě tak si pamatujeme, že je vždy doprovázela individua jiného druhu předmětů a že se ve vztahu k nim nacházela v pravidelném řádu soumeznosti a následnosti.“²⁸ Očividně tedy nemůžeme vyvozovat *účinky z příčin*, jestliže jsme s identickými *příčinami* neměli již předchozí zkušenost. Tato teze se dá velice dobře a lehce ilustrovat na malém dítěti, které poprvé ve svém životě vidí hořící svíčku. V této naprosto první instanci bude nejspíše ohněm přitahováno a třeba se na něj pokusí i sáhnout. Tak se ovšem spálí, čímž si v myslí identifikuje pro příště oheň jako *příčinu* a teplo jako jeho *účinek* a až se příště setká s hořící svíčkou, už se jí pravděpodobně nebude pokoušet dotknout.

Tímto jsme ovšem, jak Hume sám podotýká na dalších řádcích, objevili nový *vztah* mezi *příčinou* a *účinkem* a tím je jejich *stálé sdružení*. Tento *vztah* zahrnuje „... pouze to, že

---

²⁷ T 1.3.6.4, přel. Janoušek

²⁸ T 1.3.6.2, přel. Janoušek

podobně předměty se dosud vždy nacházely v podobných vztazích souměznosti a následnosti...²⁹ Tento *vztah* sám o sobě je důležitý pro náš *kauzální* usuzovací mechanismus, ovšem sám o sobě nám teď moc nepomůže, neboť fungování výše zmíněného mechanismu neobjasňuje.

Posuňme se tedy dál a podívejme se, jak Hume pokračuje. Dostává se nazpět k otázce, zda je naše *kauzální* usuzování umožněno *rozumem* či *obrazností*. Tedy „zda nás k uskutečnění tohoto přechodu nutí rozum, či jistá asociace nebo relace percepceí.“³⁰

Hume tvrdí, že pokud by tento mechanismus ovládal *rozum*, musel by postupovat podle následujícího principu: „Případy, s nimiž nemáme žádnou zkušenost, se musí podobat těm, s nimiž jsme zkušenost měli, a běh přírody pokračuje vždy neměnně stejným způsobem.“³¹ Tento princip o neměnnosti přírody označuje Beebeová jako The Uniformity Principle a věnuje se mu v podkapitole 3.5 výmluvně pojmenované The Uniformity Principle.³²

V případě, že by The Uniformity Principle platil, tak by celý svět okolo nás byl pořád stejný. Za tohoto stavu by poté bylo jednoduché předpokládat, že události, které jsme již zažili, se v budoucnu odehrají zcela identicky. To by nahrávalo induktivnímu usuzování, tedy usuzování obecně platných pravidel z jednotlivých případů, kterému se budu věnovat v pozdějších kapitolách. A ještě jeden závěr bychom ze souhlasu s obsahem The Uniformity Principle mohli přijmout, a to ten, že veškeré naše platné závěry ohledně *příčinnosti* bychom mohli okamžitě přijmout za obecně platné a vyvozovat z nich tak události budoucí.

---

²⁹ T 1.3.6.3, přel. Janoušek

³⁰ T 1.3.6.4, přel. Janoušek

³¹ T 1.3.6.4, přel. Janoušek

³² Beebe, H. *Hume on Causation*. New York : Routledge, 2006. 04-152-4339-4, str. 50

The Uniformity Principle bohužel nedokáže obstát. Sami si jistě dokážete představit změnu v běhu přírody, a to samo o sobě stačí, aby tento princip neobstál. Jak píše Beebeová, abychom mohli tento princip poznat *a priori*, museli bychom ho odhalit ve *vztahu* mezi dvěma *idejemi* za pomoci *demonstrativního důkazu*. Takže i pokud mám zkušenost s případy z minulosti, kdy určitá *příčina* způsobila určitý *účinek*, dokážu si představit, že ta stejná *příčina* ten samý *účinek* nezpůsobí.³³

Coventryová k tomuto tématu ve své knize píše, že existují dva typy usuzování, *demonstrativní* a *pravděpodobnostní*. Rozdíl mezi těmito druhy usuzování jsem již dříve vysvětlil. Autorka dále poznamenává, že *pravděpodobnostní* usuzování nikdy nemůže být afirmativním argumentem pro tezi The Uniformity Principle, neboť premisou tohoto usuzování je, že se svět okolo nás chová stále stejně. To je ovšem to, co říká i The Uniformity Principle, což nás dovádí k definici kruhem a nemožnosti *rozumového* odůvodnění našeho *kauzálního usuzování*.³⁴

Dle Huma jsme uspokojivě ukázali, že „Rozum tedy selhává nejen při objevování *původního spojení* příčin a účinků... nejsme schopni jeho prostřednictvím dospět k uspokojivé odpovědi na to, proč bychom měli tuto zkušenost rozšířit za jednotlivé případy.“³⁵

Celá předchozí diskuze nás dovedla k závěru, že *kauzální usuzování* nemůže být rozumový akt, neboť kterákoliv forma usuzování, ve které je zapojený *rozum*, díky kterému získáváme *poznání*, neobstojí. Jak jsem ovšem již zmínil dříve, pro Huma toto není problém, neboť jeho zájem neleží v obhájení

---

³³ Beebe, H. *Hume on Causation*. New York : Routledge, 2006. 04-152-4339-4, str. 53

³⁴ Coventry, A. M. *Hume's Theory of Causation: A Quasi-realist Interpretation*. New York : Continuum, 2006. 08-264-8635-5, str. 86-87

³⁵ T 1.3.6.11, přel. Janoušek

pravdivosti našich *kauzálních* soudů, ale v odhalení jejich fungování. Tím se budeme zabývat nyní.

Hume pro představení tohoto nového principu říká, že „Existuje ovšem princip sjednocování idejí, který můžeme zprvu považovat za odlišný od ostatních principů... Když o každé jednotlivě určitého druhu ze zkušenosti zjistíme, že je stále sjednocena s individuem jiného druhu, výskyt nové libovolné jednotliviny obou druhů nastartuje přirozeně nasměruje myšlení k jejímu obvyklému průvodci.“³⁶

Hume zde uvádí novou tezi, podle které naše mysl při vyvozování přirozeně přechází od jedné *ideji* k druhé, která ji v naší zkušenosti vždy doprovázela. Ačkoliv se to může zdát jako zcela nový princip, autor o několik řádek dál tento dojem vyvrací se slovy „... tvrdím, že se neliší od toho, který spojuje příčinu a účinek, a že hraje podstatnou roli ve všem usuzování, které z této relace vychází.“³⁷ Beebeeová k tomuto principu říká, že se nejedná o nový princip, ale o čistě psychologický mechanismus, který naši mysl nutí k práci s různými *idejemi*. Dává příklad, že pokud mám *impresi* mého palce na noze narážejícího do nohy od stolu, nejen, že mi tento mechanismus přirozeně navodí v mysli *ideu* bolesti, ale donutí mě rovnou očekávat tuto bolest.³⁸ Neboli řečeno Humovou terminologií, má mysl získá *víru*, že přijde bolest.

Beebeeová sleduje postup Davida Huma, který se v závěru první knihy *Pojednání* vyrovnává s několika námitkami o pravdivosti našich *kauzálních* soudů a shrnuje tyto námitky do tří otázek.

Za prvé, proč bychom vůbec měli používat *kauzální* soudy? David Hume říká, že „... veškeré usuzování o příčinách a účincích pochází pouze ze zvyku a že víra je mnohem spíše

---

³⁶ T 1.3.6.14, přel. Janoušek

³⁷ T 1.3.6.15, přel. Janoušek

³⁸ Beebee, H. *Hume on Causation*. New York : Routledge, 2006. 04-152-4339-4, str. 60

činností pociťující části naší přirozenosti než části myslící.“³⁹ Jak tedy říká Beebeeová, Hume na tuto otázku odpovídá tak, že nemůžeme jinak. *Kauzální* usuzování je naše přirozenost a té se jen tak nemůžeme zbavit. Ptát se tedy na tuto otázku je zcela zbytečné, protože žádný člověk nemůže ve svých *kauzálních* soudech ustát.⁴⁰

Druhá otázka zní, proč bychom měli preferovat *kauzální* usuzování před kterýmkoliv jiným mechanismem, který nám dovoluje dosáhnout *víry* v svět okolo nás, jako například vzděláním? Podle Beebeeové *věří* Hume v to, že naše *kauzální* usuzování je většinou správné a pomáhá nám objevit určité pravidelnosti v přírodě. Je to právě díky přírodě samé, díky které máme tento přirozený mechanismus, a to samo Humovi stačí jako odpověď na otázku, proč je *kauzální* usuzování nadřazené jiným formám získávání *víry*.⁴¹

Stejná odpověď se nabízí i pro třetí otázku, která se zabývá tím, proč bychom měli používat Humovi pravidla pro *kauzální* usuzování. Právě proto, že je to přirozený mechanismus, který nám byl dán přírodou a kterému se nemůžeme vzepřít.

Tento závěr, ke kterému Hume dochází po pečlivém zvážení našich možností jako lidských bytostí s omezenými možnostmi vnímání je závěrem, který mnoha lidem jeho doby přišel nesrozumitelný. Obzvláště dřívější filosofie karteziánismu zastávala naprosto opačný názor. Podle Descarta jsou lidé stvořeni k používání rozumu a usuzování *a priori*. Zároveň s objevem gravitace a přírodních zákonů Isaacem Newtonem ovšem přišel David Hume, který se pokusil stejnou experimentální metodu aplikovat na naši mysl a usuzování a

---

³⁹ T 1.4.1.8, přel. Janoušek

⁴⁰ Beebee, H. *Hume on Causation*. New York : Routledge, 2006. 04-152-4339-4, str. 69

⁴¹ Beebee, H. *Hume on Causation*. New York : Routledge, 2006. 04-152-4339-4, str. 72

došel k výše zmíněným závěrům, které nás, lidi, vládce přírody, postavily na stejnou úroveň se zvířaty.

Věřím, že jsem v této podkapitole jasně a zřetelně vysvětlil, jakým způsobem naše mysl *kauzálně* usuzuje, jak tento mechanismus vzniká a zodpověděl i většinu námitek, které by mohly čtenáře napadnout. Pojďme se tedy proto nyní posunout k osvětlení jednotlivých *vztahů*, které doprovází naše *kauzální* vyvozování.

4.2 Soumeznost

Soumeznost jsem již krátce zmínil v podkapitole 2.2, zde se jí ovšem budu věnovat detailněji, neboť je to dle Huma jedna z podmínek toho, že si naše mysl kauzálně spojí dvě události. A tak potřebuje detailnější vysvětlení, máme-li správně pochopit, jak funguje kauzální mechanismus v naší mysli.

David Hume na začátku prozkoumávání *příčinnosti* říká, že pokud se chceme více seznámit s tímto *vztahem*, musíme začít tím, že prozkoumáme *impresi*, ze které pochází. Protože „Prozkoumání imprese vyjasňuje ideu a prozkoumání ideje obdobně vyjasňuje veškeré naše uvažování.“⁴²

Jednoduchým myšlenkovým experimentem, při kterém se Hume snaží vypátrat *ideu příčinnosti* zjišťuje, že ji nelze najít v předmětech samých a dochází tedy k závěru, že se musí jednat o *vztah mezi idejemi*.

Dále tvrdí, že kdykoliv bereme nějaké předměty za *příčiny* a *účinky*, jedná se o předměty *soumezné*, což znamená, že se v prostoru nacházejí vedle sebe. A „I když se občas může u vzájemně vzdálených předmětů zdát, že jeden vytváří druhý... obvykle zjistíme, že jsou spojeny řetězcem příčin...“⁴³

Takto krátce, v průběhu několika odstavců, se Hume vypořádává s první důležitou vlastností *příčinnosti*. Stejně tak i já ji již nadále nebudu rozvádět, neboť tím, že Humovy jeho vlastní myšlenky přijdou tak neochvějně, nedává interpretům

---

⁴² T 1.3.2.4, přel. Janoušek

⁴³ T 1.3.2.6, přel. Janoušek

mnoho možností, jak toto téma rozvést. Pojd'me se tedy raději věnovat dalšímu fenoménu, který musí *kauzalitu* provázet, a tím je *následnost*.

4.3 *Následnost*

Podobně stručně, jako jsem se v přechozí kapitole vypořádal se *soumezností*, se nyní vypořádám s *následností*.

Jedná se o další fenomén, který podle Huma musí doprovázet naši *ideu příčinnosti*. Je to tvrzení o tom, že *příčina* vždy nutně musí předcházet *účinek*.

Tento princip hned v dalším odstavci sám napadá se slovy, že „... není zcela nutné, aby příčina předcházela účinek, nýbrž že předmět či činnost hned, jakmile začnou existovat, mohou uplatnit svou tvůrčí povahu a vytvořit jiný, naprosto současný předmět či činnost.“⁴⁴

Ovšem pokud by toto tvrzení bylo pravdivé, vedlo by to podle Huma k naprostému zániku času samotného, protože pokud by *příčina* v jednom okamžiku, kdy vzniká, způsobila zároveň svůj *účinek*, jakákoliv *následnost* by byla nemožná a celý svět by byl zastaven v jednom určitém momentě. Což je zcela očividně nemožné, a právě proto podle Huma jeho *následnost* ob stojí.

4.4 *Idea nutného spojení*

Posledním vztahem, který se dle Davida Huma utváří mezi dvěma kauzálně spojenými událostmi je *idea nutného spojení*, tedy že tyto události nutně musí být vnímány společně. „... přičemž tento vztah je mnohem důležitější než oba dva výše zmiňované vztahy.“⁴⁵

Idea nutného spojení je pro Huma a jeho *kauzalitu* nanejvýš důležitá. Jedná se o něco, co musí nutně doprovázet mechanismus *kauzality* v naší mysli. Je to něco, co se objevuje až poté, když vidíme určitou *příčinu* zapříčinit určitý *účinek*

---

⁴⁴ T 1.3.2.7, přel. Janoušek

⁴⁵ T 1.3.2.11, přel. Janoušek

poněkolkáté a naše mysl si tak tyto dva předměty propojí. Je to právě zvyk, který nás po několika instancích *příčinnosti* nutí očekávat stejný výsledek.

Pro Davida Huma je *idea nutného spojení* jednou z nejdůležitějších součástí celého jeho odhalování fungování *kauzality*. Této *ideji* věnuje celou jednu podkapitolu svého *Pojednání*. Jak upozorňuje i Beebeeová, *idea nutného spojení* je něco, co naší myslí dovoluje při *kauzálním* usuzování určit *příčinu* jako *příčinu* a *účinek* jako *účinek*.⁴⁶ Stejně tak Bell uvádí, že pokud naše mysl vnímá dvě události jako *kauzálně* spojené, očekává potom, že jakmile nastane *příčina*, musí nutně následovat *účinek*.⁴⁷ Nyní se pokusím za pomoci Huma, Bella a Beebeeové objevit *impresi nutného spojení*.

Beebeeová interpretuje Huma tak, že *impresi nutného spojení* získáváme v myslí při jejím přechodu z *příčiny* na *účinek*.⁴⁸ Není to tedy *imprese* smyslového vnímání, není to objekt, který bychom mohli nějakým způsobem vidět či cítit. Coventryová tuto určitou *ideu* označuje jako něco, co „odvozujeme z *pocitu* v naší myslí.“⁴⁹ To je tedy zdroj této *ideje*.

Pokud *ideu nutného spojení* získáváme z přechodu myslí od *příčiny* k *účinku*, je nutné se ptát, zda se nám tato *imprese* vyjeví hned při první instanci dvou *kauzálně* spojených událostí a zda jakmile ji jednou nalezneme, můžeme ji použít k usuzování *a priori*.

Podle Huma se nám *idea nutného spojení* zjevuje v myslí při opakovaném zakoušení dvou *kauzálně* spojených událostí. Pokud mám zkušenost s jednou událostí „... zvyk nutí mysl

---

⁴⁶ Beebee, H. *Hume on Causation*. New York : Routledge, 2006. 04-152-4339-4, str. 75

⁴⁷ *Hume on Causation*, str. 154

⁴⁸ Beebee, H. *Hume on Causation*. New York : Routledge, 2006. 04-152-4339-4, str. 83

⁴⁹ Coventry, A. M. *Hume's Theory of Causation: A Quasi-realist Interpretation*. New York : Continuum, 2006. 08-264-8635-5, str. 92

pohlížet na jeho obvyklého průvodce...“⁵⁰ Tím se Hume snaží říct, že naše mysl potřebuje dvě *kauzálně* spojené události zažít několikrát, než se mezi nimi vytvoří *idea nutného spojení* a při zakoušení jedné automaticky vyvolá druhou. Právě při uvědomění si toho, že původní událost je *příčina* a následná událost je *účinek* té první, se nám v myslí zjevuje výše zmíněná *imprese*. Přijde mi důležité zmínit, že tato *imprese* se objevuje v naší myslí po určité zkušenosti a sama o sobě neumožňuje myslí *kauzálně* usuzovat, nýbrž pouze odhaluje *příčinu* jako *příčinu* a *účinek* jako *účinek*. V případě, že by byla součástí jedné z těchto dvou událostí, mohli bychom po jejím objevení provádět soudy *a priori*. Tuto pozici ovšem Hume nezastává. Proto není *imprese nutného spojení* součástí aktérů *příčinnosti*, ale je něčím jako prostředníkem, který nám celý proces osvětluje.

Rád bych zde připomenul, že Hume je autorem tvrzení „Zdá se, že všechny události jsou docela volné a samostatné. Jedna událost následuje po druhé, ale nikdy mezi nimi nemůžeme pozorovat žádné pouto.“⁵¹ To ovšem neodpovídá tomu, co jsem právě odhalil ohledně jeho *ideje nutného spojení* a toho, že se nám události ve světě jeví jako *kauzálně* spojené. Nyní se pokusím tvrzení, které jsem uvedl na začátku tohoto odstavce objasnit a ukázat, zda Hume opravdu zastává tuto pozici absolutního skepticismu.

Beebeová k tomuto tvrzení navrhuje, že David Hume s ním souhlasí, ovšem zároveň říká, že pro naši mysl se tak nejeví. To znamená, že ačkoliv jsou události okolo nás nespojené, jakmile získáme *ideu nutného spojení*, naše mysl je začne spojovat a máme poté dojem, *víru*, že jsou *kauzálně* propojené. „Mysl, jak můžeme běžně pozorovat, má silný sklon

---

⁵⁰ T 1.3.14.1, přel. Janoušek

⁵¹ EHU 7.2.1, přel. Moural

přenášet se na vnější předměty a sdružovat s nimi vnitřní imprese...“⁵²

Tento fakt odhaluje důležitou věc týkající se lidské mysli a našeho *kauzálního* usuzování. Jakmile totiž provádíme *kauzální* soudy, posuzujeme věci ne podle toho, jaké doopravdy jsou, ale podle toho, jak se jeví našim smyslům.⁵³

Domnívám se, že jsem v této podkapitole osvětlil třetí a nejdůležitější součást lidského *kauzálního* usuzování, a to *ideu nutného spojení*. Je to *idea*, kterou získáváme opakovaným zakoušením dvou *kauzálně* spojených událostí a jejíž výskyt nám dovoluje určit *příčinu* jako *příčinu* a *účinek* jako *účinek*. Také jsme díky ní schopni odhalovat pravidelnosti ve světě, ať už jsou opravdové či ne, a pomáhat si tak při orientaci a našich *kauzálních* soudech.

Nyní si pojd'me představit dvě Humovy definice *kauzality*, které zapříčiňují velké množství interpretačních sporů.

4.5 Dvě definice *kauzality*

David Hume uvádí své dvě definice *příčinnosti* se slovy „Tento vztah lze definovat dvěma způsoby, které se liší pouze odlišnou perspektivou, z níž nám ukazují tentýž předmět...“⁵⁴ Tvrdí, že ačkoliv předkládá dvě definice, které mají konečně jasně a srozumitelně říct, co to je *kauzalita*, liší se tyto dvě definice jen a pouze v úhlu pohledu. Jedna definice totiž nahlíží na *příčinnost* jako na *přirozený vztah*, zatímco druhá ji pojímá jako *vztah filosofický*. Jedna definice se týká *asociace* mezi *idejemi* a druhá *ideje* pouze srovnává. Předkládám zde znění obou definic, které si pro potřeby této práce označím jako D1 a D2.

D1: „*Příčinu* můžeme definovat jako předmět předcházející jiný předmět a soumezný s ním, přičemž všechny předměty, jež se podobají prvému, se nalézají v podobných

---

⁵² T 1.3.14.25, přel. Janoušek

⁵³ Beebe, H. *Hume on Causation*. New York : Routledge, 2006. 04-152-4339-4, str. 90

⁵⁴ T 1.3.14.31, přel. Janoušek

vztazích předchůdnosti a soumeznosti s předměty, které se podobají druhému.“⁵⁵

D2: „... *příčina* je předmět předcházející jiný předmět, soumezný s ním a spojený takovým způsobem, že idea jednoho nutí mysl vytvořit si ideu druhého a imprese jednoho ji nutí vytvořit si živější ideu druhého.“⁵⁶

Definice je ze své podstaty od toho, aby vyjasnila význam pojmu, který definuje. Proto je přinejmenším zvláštní, že David Hume uvádí pro *příčinnost* definice hned dvě, což moc objasnění nepřináší. Je to také jeden z nejzuiřivějších interpretačních sporů. Která definice je správná? Která je špatná? Co Hume myslí tím, když říká, že pojednávají o stejném předmětu? To vše se pokusím osvětlit v pokračování této podkapitoly.

Beebeeová přichází s tezí, že Humovy dvě definice *kauzality* nemají vůbec objasnit co to *kauzalita* jako taková je. Nevyjasňují *kauzalitu* samu, pouze říkají, jaký je rozdíl mezi *kauzalitou* jako *přirozeným vztahem* a *filosofickým vztahem*. Její názor je, že D1 se zabývá *kauzalitou* jako *filosofickým vztahem*. Je pro mě jako člověka vcelku jednoduché představit si dvě *ideje* a porovnat, zda mají mezi sebou relaci *příčinnosti*. Nechybí mi zde ovšem *imprese nutného spojení*, která, jak jsem zmínil výše, je nutná právě k uvažování o jednom předmětu jako *příčině* a o druhém jako *účinku*? Podle Beebeeové, jakmile jednou získáme *ideu nutného spojení*, můžeme ji aplikovat v naší mysli kam se nám zlíbí, tedy klidně i mezi dvě *ideje*, které bychom v obyčejných případech *kauzálně* nespojili.⁵⁷ Martin Bell souhlasí s tvrzením, že Hume podává dvě definice právě proto, že chce obsáhnout *kauzalitu* jako *vztah filosofický* i *přirozený*.⁵⁸ Galen Strawson se spíše zaměřuje na to, že pro

---

⁵⁵ T 1.3.14.31, přel. Janoušek

⁵⁶ Tamtéž

⁵⁷ Beebee, H. *Hume on Causation*. New York : Routledge, 2006. 04-152-4339-4, str. 101-102

⁵⁸ *Hume on Causation*, str. 172

Davida Huma byly tyto definice nedokonalé v tom smyslu, že se jedná o definice naší *ideje příčinnosti* a ne *příčinnosti* samé. Pravou podstatu *příčinnosti* samé zkrátka nemůžeme znát.⁵⁹

Můj závěr ohledně Humových dvou definic *kauzality* se shoduje s myšlenkami Beebeeové, podle které je D1 potřeba, aby Hume umožnil *kauzální* vědecké bádání a D2 slouží k osvětlení toho, jak funguje *kauzalita* v naší mysli v každodenním životě.⁶⁰

Kapitolu *kauzality* zde nyní ukončuji s vírou, že jsem dostatečně vyložil Humovo pojetí tohoto fenoménu a všech jeho částí a zodpověděl i několik námitek proti tomuto pojetí. Nyní se budu věnovat pojmu *indukce*, který je tradičně s *příčinností* provázán, a kterému se schválně věnuji až poté, co jsem tento pojem dostatečně osvětlil.

---

⁵⁹ Strawson, G. *The Secret Connexion: Causation, Realism, and David Hume*. New York : Oxford University Press, 1989. 01-982-4853-9

⁶⁰ Beebee, H. *Hume on Causation*. New York : Routledge, 2006. 04-152-4339-4, str. 107

5. Indukce

Tato kapitola se zabývá pojmem *indukce*. Nejdříve vysvětlím, jaké je tradiční pojetí *indukce* a následně se budu věnovat pojetí *indukce* u Davida Huma, které jak uvidíme, téměř neexistuje. Minimálně ne tak, jak si ho tradiční literatura vykládá.

Indukce je vlastně generalizace. Je to vyvozování obecně platných závěrů z empirických faktů, vyvozování neviděného z viděného. Když se celé dětství budu setkávat pouze s muži s vousy, budu předpokládat, že všichni muži na světě mají vousy. Jak můžeme vidět na tomto příkladu, ačkoliv je *indukce* přínosná pro naše vnímání světa, není vždy absolutně platná a pravdivá. Protože samozřejmě ne všichni muži na světě mají vousy.

Aby se závěry našeho induktivního vyvozování považovaly za racionální a také pravdivé, musí mít samotný proces tohoto vyvozování, tedy *indukce* sama, nějaké racionální odůvodnění, musí být vysvětlitelná rozumem. Proč je tomu tak, že věříme, že události, se kterými již máme přechozí zkušenost, nám dovolují předpovědět události budoucí?

Tradiční tzv. problém indukce, tak jak ho popisuje Beebeeová, zní: „... to, že všechny pozorované události A byly následovány událostmi B nezaručuje, že další událost A bude opět následována událostí B.“⁶¹ Samozřejmě, pokud se budeme pokoušet obhájit *indukci* a pravdivost závěrů, které za její pomoci vyvozujeme, můžeme tvrdit, stejně jako Beebeeová, že na závěry našeho induktivního vyvozování jsme se vždy mohli spolehnout. Ovšem poté musíme postupovat podobně jako Beebeeová a položit si otázku, jaký je důvod pro naši víru v to, že na naše závěry vzniklé induktivním vyvozováním jsme se mohli vždy spolehnout? A dojdeme ke stejné odpovědi, tedy že jediný důvod pro naši víru je, že induktivní vyvozování

---

⁶¹ Beebee, H. *Hume on Causation*. New York : Routledge, 2006. 04-152-4339-4, str. 37

prozatím, tedy v minulosti, vždy fungovalo. Ovšem to je přece *indukce* sama! Zde tedy jasně vidíme tzv. problém indukce. Obstojí pouze v případě, že k jejímu ospravedlnění použijeme ji samu. A to samozřejmě nejde, neboť se tím dostáváme do kruhu.

Došli jsme tedy k závěru, že výsledky našeho induktivního vyvozování nejsou o nic průkaznější než věštění z křišťálové koule. Vzhledem k tomu, že pojem *indukce* je tradičně provázán s kauzalitou a osobou Davida Huma, pojďme se nyní podívat na to, zda je tato tradiční interpretace oprávněná či nikoliv.

5.1 Hume a jeho pojetí *indukce*

Beebeeová ve své knize poznamenává, že něco jako *indukce* se u Huma vlastně vůbec neobjevuje. Tvrdí, že Hume sám se nikde induktivním vyvozováním nezaobírá.⁶² Jeho princip *kauzality* funguje na vyvozování *účinků z příčin*, ne na vyvozování nepozorovaných fenoménů z fenoménů pozorovaných. A co navíc, zájem Huma neleží v ospravedlnění těchto soudů. Jeho snahou je zjistit, jak vzniká naše *víra* v ně. Martin Bell ve svém článku uvádí, že podle Huma „vzhledem k tomu, že *paměť* ani *rozum* nemohou sami provádět *kauzální úsudky*... Hume seznává, že zde musí být další princip lidské přirozenosti... tento princip je *zvyk*.“⁶³ *Zvykem* jsem se již zabýval v podkapitole 4.1.

David Hume se tedy nesnaží objasnit *indukci* jako takovou, ale snaží se přijít na to, jak získáváme naši *víru* v každodenní věci, ve skutečnost. Jako že slunce opět ráno vyjde a večer zase zapadne.

---

⁶² Beebee, H. *Hume on Causation*. New York : Routledge, 2006. 04-152-4339-4, str. 38

⁶³ Norton, D. F. a Taylor, J. A. *The Cambridge companion to Hume*. In: Bell, M. *Hume on Causation*, 2nd ed. New York: Cambridge University Press, 2009. Cambridge companions to philosophy. ISBN 978-0-521-85986-8, str. 153 (dále citováno jako *Hume on Causation*)

Existuje několik důvodů, proč pochybovat o tom, že je David Hume skeptický k naší schopnosti induktivních soudů.

Za prvé na ní stojí vlastně celá jeho práce. Už na začátku *Pojednání*, ve kterém se snaží ustanovit novou vědu o člověku, říká: „Jelikož je věda o člověku jediným pevným základem ostatních věd, musí být jediný pevný základ... opřen o zkušenost a pozorování.“⁶⁴ Beebeeová podotýká, že by bylo velice zvláštní, kdyby Hume poté v dalších částech knihy došel k závěru, že se na empirickém pozorování vlastně věda o člověku stavět nedá, a i přesto celé dílo dokončil.

Druhým důvodem jsou jeho vlastní slova v *Pojednání*, kde píše: „Jediné spojení či vztah předmětů, který nás může vést za bezprostřední imprese paměti a smyslů, je vztah příčiny a účinku, a to proto, že je jediným, na němž můžeme zakládat oprávněný úsudek z jednoho předmětu na druhý.“⁶⁵ Můžeme vidět, že Hume nemá žádnou pochybnost o naší schopnosti tohoto vyvozování. Nepochybuje o lidské schopnosti kauzálního usuzování, pouze se snaží osvětlit, jakým způsobem tato schopnost funguje.

Jako třetí argument pro to, že Hume není induktivním skeptikem, uvádí Beebeeová jeho blízké propojení mezi *indukcí* a *kauzalitou*. Pokud by Hume uznával, že dokážeme určit *příčinu* a *účinek* právě jako *příčinu* a *účinek*, nedávalo by smysl, že bychom z těchto fenoménů poté nemohli kauzálně usuzovat.⁶⁶ A opět, jak jsem již zmínil výše, on o této lidské schopnosti nepochybuje. Dokonce ve svém díle uvádí „Pravidla posuzování příčin a účinků.“⁶⁷

Jak jsme tedy mohli vidět v této kapitole, tradiční pojetí problému indukce Huma vlastně vůbec nezajímá. Věřím, že jsem s pomocí několika autorů ukázal, proč David Hume není

---

⁶⁴ T *Úvod*, přel. Janoušek

⁶⁵ T 1.3.6.7, přel. Janoušek

⁶⁶ Beebee, H. *Hume on Causation*. New York : Routledge, 2006. 04-152-4339-4, str. 41

⁶⁷ T 1.3.15, přel. Janoušek

induktivním skeptikem a vysvětlil, že tato jeho pozice není dána tím, že by si neuvědomoval omezení, jež induktivní usuzování přináší. On si je těchto omezení dobře vědom, ale zároveň ho neomezují v jeho projektu o nové vědě o člověku. Pokud se dokážeme držet našich empirických vjemů, dojdeme nutně k závěru, že i když *indukce*, tedy vyvozování obecných závěrů z jednotlivostí, není spolehlivým mechanismem pro usuzování o věcech budoucích, našemu *kauzálnímu usuzování*, díky kterému vyvozujeme *účinky z příčin*, to nepřekáží. Tento mechanismus funguje totiž jako *zvyk*, který nepotřebuje žádné další informace o světě okolo nás. Stačí mu percepce *příčiny* a ta sama nás okamžitě donutí očekávat *účinek*. Navíc, naše přirozenost nám nedovolí toto vyvozování opustit, neboť bychom se dostali do pozice absolutní skepse.

6. Interpretace Humovy kauzality

V této kapitole nejdříve představím několik pozic, ze kterých interpreti vykládají Humovo pojetí *kauzality*. Ve vyložení těchto pozic použiji hlavně knihu *Hume's Theory of Causation: A Quasi-realist Interpretation* od Angely Coventryové. Začnu realismem, od kterého se posunu na opačný pól k antirealismu a jako poslední vysvětlím pozici quasirealismu, což je pojetí, které stojí mezi dvěma výše zmíněnými.

6.1 Realismus

Realismus je názor, že objekty ve vnějším světě, mimo naši mysl, existují samy o sobě a nezáleží na tom, zda je zrovna my, či nějaká jiná lidská mysl vnímá, existují nezávisle na nás. Tyto objekty mají také nějaké společné tzv. univerzálie. Vysvětlím na příkladu. Pokud je přede mnou stůl, tak tento konkrétní stůl v sobě má něco z obecné stolovitosti, která je stejná pro všechny stoly na světě.

O univerzálie probíhal ve středověku vášnivý spor, kde se proti realistům postavili nominalisté. Ti věřili, že nějaké univerzálie neexistují, a že existují pouze jednotlivosti. Každý stůl je pro nominalistu vlastně jedinečný, neexistuje nic jako všeobecná stolovitost, to je jen pojmenování pro něco nepostižitelného. Realismus se často pojí s racionalismem a nominalismus zase s empirismem.

Coventryová uvádí, že v druhé polovině dvacátého století se zejména díky filosofu Michaelu Dummettovi objevuje nový pohled na rozpor mezi realisty a antirealisty, který podle něj odhaluje, že v celém tomto sporu se jedná hlavně o pravdivostní hodnotu našich soudů. Pozice realismu je tedy taková, že pravdivost našich soudů ohledně vnějšího světa, přírody, nezáleží na nás jako myslitelích těchto soudů, ale na objektivní povaze vnějšího světa. Tyto soudy tedy mohou být pravdivé, ale nemusí, a stejně tak my můžeme tuto pravdivost

odhalit anebo taky ne. Na jejich pravdivostní hodnotě to nic nezmění⁶⁸

Pozice kauzálního realismu by tedy zastávala, že v objektech existuje nějaká síla, která přitahuje *příčiny* k jejich *účinkům*, že mezi těmito dvěma určitými objekty existuje nějaké spojení.

Coventryová zmiňuje také Strawsona, který se staví na stranu kauzálního realismu a tvrdí, že ve světě můžeme najít objektivní síly, které přírodu řídí a ovládají.⁶⁹

6.2 Antirealismus

Popsání antirealismu je o dost obtížnější, než tomu bylo u realismu. Existuje několik odvětví antirealismu, které zde nyní rychle objasním, než se budu moct vrátit k Humovy a jak tyto jednotlivé pozice nahlíží na jeho pojetí *kauzality*.

První pozicí antirealismu, kterou zde předkládám, je redukcionismus. Již víme, že realista předpokládá, že pravdivostní hodnota našich soudů závisí na externím nezávislém světě. Redukcionista naopak nevěří tomu, že naše soudy jsou nějak pravdivé anebo nepravdivé na základě vnějšího světa. Pokud nemáme žádný důkaz pro tuto určitou pravdivostní hodnotu, je to podle redukcionismu pouze přidělování nějaké vlastnosti objektům, které ji sami od sebe nemají.

Druhou pozicí antirealismu je konstruktivismus. Hlavní teze této pozice je, že pravda není něco obecného, co můžeme hledat a eventuelně i najít, ale je to něco, co vytváříme my lidé. Jakákoliv konstruktivistická teorie nepojednává o vnějším objektivním světě, o realitě, ale o světě, který si sami vytváříme. Coventryová zmiňuje, že někteří autoři uvádějí konstruktivismus jako realismus a jiní jako antirealismus. Vzhledem k tomu, že pro tento rozpor není v mé práci dostatek prostoru, přeskočím ho

---

⁶⁸ Coventry, A. M. *Hume's Theory of Causation: A Quasi-realist Interpretation*, str. 10

⁶⁹ Tamtéž, str. 15

a budu se věnovat další pozici antirealismu podle Coventryové, tedy instrumentalismu.⁷⁰

Instrumentalismus říká, že naše soudy nemají žádnou pravdivostní hodnotu, protože nepopisují externí svět. Naším soudům pouze připisujeme pravdivostní hodnotu, abychom je mohli používat jako nástroj pro ovlivňování světa okolo nás.

6.3 Quasirealismus

V této podkapitole představím quasirealismus, pozici na pomezí realismu a antirealismu. Jakmile vysvětlím toto filosofické stanovisko, nebude již nic bránit tomu, představit si Humovu *kauzalitu* ve světle těchto směrů.

Pozice quasirealismu je na jednu stranu antirealistická, neboť nevěří na nějaké objektivní měřítko pravdy. To ovšem neznamená, že něco jako pravda neexistuje. Tato pozice totiž nenachází nic špatného na aplikování našich pravd a očekávání na vnější svět. Důsledkem tohoto přístupu je, že mohu rozhodnout, zda je nějaké určité, například morální, tvrzení pravdivé či ne. Quasirealismus se tedy musí vyrovnat s problémem, jak mohu říct, že je něco morálně správné či pravdivé, když jsou tyto standardy pouze výplodem lidské mysli aplikované na vnější svět. Odpověď zní, že aplikuji tyto soudy na svět, který není objektivní, ale je to svět, který já vnímám určitým lidským způsobem. A protože je tento svět, na který kladu nároky po pravdivosti svých soudů, vlastně můj nebo přinejmenším lidský, můžu očekávat, že tvrzení, které na něj aplikuji, mohu posuzovat podle lidských pravidel pravdy či nepravdy.⁷¹

6.4 Tradiční interpretace

Nyní bych rád předložil dvě interpretace Humovy *kauzality*. První interpretace, které se budu věnovat v této podkapitole, pochází od Helen Beebeové a budu ji nazývat,

---

⁷⁰ Coventry, A. M. *Hume's Theory of Causation: A Quasi-realist Interpretation*, str. 26

⁷¹ Tamtéž, str. 64

stejně jako ona, tradiční interpretací. V další podkapitole se pokusím ukázat, jak interpretuje Humovu *kauzalitu* Angela Coventryová, která ji staví do pozice quasirealismu. Následně obě tyto interpretace srovnám.

Tradiční interpretace podle Beebeeové se opírá o dvě tvrzení. Prvním je, že podle Huma můžeme *příčinnost* v objektech objevit pouze na základě jejich *soumeznosti*, *následnosti* a *stálého sdružení*. Druhé tvrzení říká, že je nekoherentní aplikovat *ideu nutného spojení* na svět okolo nás.⁷²

Pro osvětlení prvního tvrzení odkazuji čtenáře na kapitolu číslo 4, kde se tomuto tématu obsírně věnuji.

Rád bych teď prozkoumal druhé tvrzení. Pro to, že Hume zastává tuto pozici mohu uvést minimálně jeden textový důkaz. Stačí se podívat, co píše těsně před uvedením svých dvou definic *příčinnosti*. „Na všechny tyto námitky můžu odpovědět jen tak... Pokud v žádném předmětu doopravdy nemáme dánu ideu síly či působnosti či reálné spojení příčin a účinků, důkaz, že působnost je v každé činnosti nezbytná, nám příliš nepomůže... připustím, že ve hmotných a nehmotných předmětech se mohou nalézat vlastnosti, o nichž vůbec nic nevíme, a pokud jim budeme chtít říkat *síla* či *působnost*, příliš na tom nesejde. Když ale místo toho, abychom mínili tyto neznámé vlastnosti, použijeme termíny *síla* a *působnost* k označení něčeho, o čem máme jasnou ideu... začnou se vynořovat nejasnosti a omyly... Tak tomu je, jestliže nucení mysli přenášíme na vnější předměty a předpokládáme, že je mezi nimi reálné spojení – jde totiž o vlastnost, jež může patřit pouze mysli, která je uvažuje.“⁷³

Tato citace jasně ukazuje, že podle Huma není *příčinnost* něco, co můžeme najít ve světě okolo nás. Je to něco, co objektům přisuzujeme my sami, naše mysl.

---

⁷² Beebee, H. *Hume on Causation*. New York : Routledge, 2006. 04-152-4339-4, str. 108

⁷³ T 1.3.14.27, přel. Janoušek

Tradiční interpreti Humovu *ideu nutného spojení* vkládají do objektů okolo nás, jako by tam byla už sama od sebe. Což je zcela očividně chybné, neboť jak jasně ilustruje text výše, reálné spojení mezi objekty či událostmi neexistuje. Co ovšem děláme my sami je, že do objektů ve světě tuto ideu aplikujeme. Již jsem tento Humův postoj zmiňoval v přechozích kapitolách a ke stejnému závěru dochází i Beebeová. Jakmile získáme u dvou událostí *ideu nutného spojení*, identifikujeme je při každé další zkušenosti jako *kauzálně* spojené. Toto naše zdání, že jsou dvě události propojené, je to, co vytváří naši domněnku o existenci nějakých vnějších *kauzálních* propojení, je to ale jen omyl naší mysli.⁷⁴

Tato interpretace tedy ve výkladu Davida Huma a jeho *kauzality* selhává, neboť obzvláště druhé uvedené tvrzení neobstojí s jasnými důkazy, které proti němu můžeme najít v textu *Pojednání*.

6.5 Quasirealistická interpretace

Nyní se pojd'me podívat na návrh, který podává Coventryová, a to interpretovat Huma jako quasirealistu.

Ve své knize říká, že okolo Humovy *kauzality* stále existuje mnoho interpretačních dohadů, ve kterých jedna strana interpretuje Huma jako realistu a druhá jako antirealistu. Podle první strany věří Hume, že naše *kauzální* soudy jsou pravdivé nebo nepravdivé na základě existence nějaké síly, která existuje sama o sobě ve vnějším světě a přitahuje k sobě určité objekty. Druhá strana naopak tvrdí, že Hume nepotřebuje existenci takových předmětů k tomu, aby rozhodly, zda jsou naše *kauzální* soudy pravdivé či ne. A také, že „... naše *kauzální* tvrzení můžeme redukovat na pouhá tvrzení o přírodních pravidelnostech... a že naše *kauzální* tvrzení jsou pouhým

---

⁷⁴ Beebee, H. *Hume on Causation*. New York : Routledge, 2006. 04-152-4339-4, str. 119

vyjádřením emocí a pocitů, a tudíž nemohou mít žádnou pravdivostní hodnotu.“⁷⁵

Hume v *Pojednání* nejdříve odkrývá, jak docházíme k závěru, že *příčina* způsobuje *účinek*. Ukazuje, že po zkušenosti se dvěma objekty, které jsou *soumezné, následné* a existuje mezi nimi *stále sdružení* dochází naše mysl k *impresi nutného spojení* mezi těmito objekty. Tato *imprese* tvoří *ideu nutného spojení*, kterou poté můžeme aplikovat kamkoliv ve světě a naši mysl díky ní nutí *zvyk* neustále očekávat od takové *příčiny*, takový *účinek*. Je zcela očividné, že Hume rozhodně nezastává realistickou pozici a netvrdí, že *idea nutného spojení* je něco jako vlastnost předmětu, či vztah, co existuje mezi objekty ve světě.⁷⁶

Výše zmíněná pozice tedy řadí Huma k antirealistům. Ovšem to by znamenalo, že Hume zároveň nemůže přisuzovat *kauzálním* soudům žádnou pravdivostní hodnotu. Kterou on jim ovšem přisuzuje. Coventryová píše, že David Hume hodnotí pravdivostní hodnotu nějakého tvrzení na základě ideálu, který se tvoří v *obraznosti* po opakovaném kritickém zhodnocení nějakého *kauzálního* tvrzení a k tomu tvoří i „... pravidla, podle kterých poznáme, kdy jimi doopravdy jsou.“⁷⁷ Tedy kdy jsou dva předměty v *příčinném vztahu*.⁷⁸

Věřím, že jsem zde poskytl drobný náhled do současné diskuze okolo Humovy *kauzality* a ukázal, že ačkoliv bylo toto téma již nespočetněkrát široce probráno mnohými komentátory, zatím se nepodařilo dojít k všeobecné shodě o tom, jak Hume svou *kauzalitu* vlastně myslel.

---

⁷⁵ Coventry, A. M. *Hume's Theory of Causation: A Quasi-realist Interpretation*, str. 105-106

⁷⁶ Tamtéž, str. 137-138

⁷⁷ T 1.3.15, přel. Janoušek

⁷⁸ Coventry, A. M. *Hume's Theory of Causation: A Quasi-realist Interpretation*, str. 139

7. Závěr

Cílem této práce bylo představit Davida Huma a jeho filosofii se zaměřením na pojetí *kauzality* a pojem *indukce*. Věřím, že se mi povedlo srozumitelně představit Humovy zajímavé a v mnohém i dodnes platné myšlenky a jejich interpretaci.

Dle mého soudu tento vytyčený cíl má práce splnila.

Mně samotnému je nejvlastnější quasirealistická interpretace Huma od Coventryové, která dokáže postihnout jak to, že okolní svět vnímáme pouze našimi vlastními smysly a nemůžeme získat tedy poznání o světě samotném, tak to, že tento fakt nám nebrání v každodenních činnostech a soudech.

Přijde mi, že Hume nás neřadí o moc výš než zvířata. Vidí nás jako neuvěřitelně inteligentní bytosti, které jsou schopné složitých mentálních operací, ale i přesto jsme pořád jen chytřejší zvířata, ovládána vášněmi a řízena smysly. A to přece vůbec nevádí. Je to přece jen naše přirozenost.

Shrnutí

Tato bakalářská práce se věnovala filosofu Davidu Humovi a jeho pojetí kauzality a pojmu indukce.

První tři kapitoly se věnovaly osobě Davida Huma a jeho filosofickému systému. Ukázal jsem, jak Hume rozděluje obsahy naší mysli na *imprese* a *ideje* a pokračoval s ustanovením několika jeho principů a mechanismů. Další kapitola se věnovala samotné *kauzalitě* a asociativnímu mechanismu v naší mysli. Také osvětlila tři *vztahy*, které musí naše mysl vnímat, aby si objekty *kauzálně* propojila. Pátá kapitola byla věnována pojmu *indukce* a dokázání, že induktivní vyvozování a Humovo *kauzální* vyvozování není jedno a to samé. Předposlední kapitola se věnovala různým interpretativním pokusům. Nejdříve bylo vysvětleno, co je to realismus, poté antirealismus, a nakonec byla odhalena pozice quasirealismu. Humovo pojetí *kauzality* bylo následně interpretováno za pomoci tradiční interpretace a interpretace quasirealistické.

Závěrem lze doufat, že tato práce pomůže k lepšímu náhledu na Davida Huma a jeho významný přínos ve zkoumání kauzality.

Citovaná literatura

1. BEEBEE, Helen. *Hume on Causation*. New York: Routledge, 2006, ISBN 04-152-4339-4.
2. COVENTRY, Angela Michelle. *Hume's theory of causation: a quasi-realist interpretation*. New York: Continuum, c2006. ISBN 08-264-8635-5.
3. HUME, David. *Zkoumání o lidském rozumu*. Praha: Svoboda, 1996. Filozofické dědictví. ISBN 80-205-0521-0.
4. HUME, David, JANOŮŠEK, Hynek, ed. *Pojednání o lidské přirozenosti*. 2015. Praha: Togga, 2015. Noema (Togga). ISBN 978-80-7476-094-5.
5. NORTON, David Fate, TAYLOR Jacqueline Anne. *The Cambridge companion to Hume*. 2nd ed. New York: Cambridge University Press, 2009. Cambridge companions to philosophy. ISBN 978-0-521-85986-8.
6. STRAWSON, Galen. *The Secret Connexion: Causation, Realism, and David Hume*. New York: Oxford University Press, 1989. ISBN 01-982-4853-9.